

بررسی کتاب:

یادگیری مشارکتی

■ جوانا اسکات و همکاران
■ مترجمان محمد امینی و منصور مرعشی
■ تهران: انتشارات مدرسه، ۱۳۷۷.

◀ مؤلفان کتاب، در بخش تنظیم و تدوین مقررات و قوانین کلاسی، شیوه‌ها و راهبردهای مناسبی را برای مشارکت دادن دانش آموزان در تهیه قوانین و ضوابط مدرسه و کلاس و نیز نظارت بر حسن اجرای آنها ارائه می‌کنند که با گرایش‌های کنونی کشور در جهت تحقق بخشیدن به یک جامعه قانونمند و قانونگرا هم‌نوایی دارد.

نویسنده در زمینه سیاست و روابط بین‌الملل، چند کتاب مهم به نگارش درآورده که کتاب حاضر یکی از معروف‌ترین آنهاست و در دانشگاه‌های معتبر آمریکا، کانادا و اروپا به عنوان یکی از منابع اصلی به دانشجویان رشته بین‌الملل معرفی می‌شود.

دولت‌ها را تشریح کند. محور بحث در این فصل، سیاست خارجی به ویژه جدا کردن عواملی است که در اتخاذ تصمیمات سیاسی خارجی دخیل‌اند. یعنی به بررسی روش‌ها و شرایطی پرداخته می‌شود که بر اساس آنها نقش عوامل روان‌شناختی، اجتماعی، اخلاقی و حقوقی در تصمیم‌گیری سیاست‌گزاران مشخص می‌شود. در این باره ابتدا سمت‌گیریها و نقش‌های ملی به عنوان مبانی و منابع سیاست خارجی به طور خلاصه بررسی می‌شوند و سپس تحلیل مشروح‌تر در خصوص عوامل مورد استفاده برای تشریح تصمیمات و اعمال سیاست خارجی ارائه می‌شود.

در آخرین بخش کتاب که شامل فصول پانزدهم و شانزدهم است، شرایط اصلی و خصوصیات رفتاری دو نوع متداول از روابط میان دولت‌ها یعنی روابط مبتنی بر اختلاف و همکاری تشریح می‌شود. در فصل پانزدهم روابط مبتنی بر اختلاف که در آن احتمال استفاده از خشونت به شکل سازمان یافته آن وجود دارد، بررسی می‌شود و در فصل شانزدهم، موضوع بحث این است که در روابط مبتنی بر همکاری، در مقابل اختلافات پیش آمده، چگونه عمل می‌شود.

این کتاب گرچه بر مبنای نگرش‌های علمی و آکادمیک تدوین شده و نویسنده می‌کوشد که از تعصب و جانبداری دوری جوید، در عین حال یکسویگرایی‌هایی به شکل غربی آن وجود دارد که نمی‌تواند یا نگرش‌های موجود در میان کشورهای در حال توسعه سازگار باشد. خواننده پس از خواندن مجموعه فصول احساس می‌کند که در آن نویسنده خواسته به نوعی سیاست‌های قدرت‌های بزرگ را تأیید کند. به هر حال مطالب این کتاب می‌تواند برای درک بهتر مباحث مربوط به روابط بین‌الملل، سیاست بین‌المللی و سیاست خارجی مورد استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف علوم انسانی به خصوص رشته‌های علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و سایر علاقه‌مندان قرار گیرد. □

تاریخی می‌پردازد که در آن پس از ارائه تعریفی از «نظام بین‌المللی» به ظروف زمانی قدیم اشاره می‌کند. وی در این باره به تشریح سیاست بین‌المللی در دوران سلسله جو و ایتالیای عصر نوزایی و سیاست خارجی در دولت شهرهای یونانی می‌پردازد.

فصل سوم در الگویی مشابه فصل پیشین، نظام دولت‌های اروپایی در سده‌های هجدهم، نوزدهم و نظام جهانی معاصر را که آشنا تر هستند مورد مطالعه قرار می‌دهد. در سده نوزدهم به ظهور ناسیونالیسم به عنوان یک تقطه عطف اشاره می‌شود که دو عنصر پیشرفت در تکنولوژی جنگی و اختلافات ایدئولوژیکی، بستر تاریخی این قرن را از گذشته کاملاً متمایز می‌سازد. بقیه فصل که عمده صفحات آن را تشکیل داده به تشریح نظام بین‌الملل معاصر تخصیص یافته است. ویژگی عمده این نظام، اجتماع دولت - کشورهاست که در آن عواملی مانند رشد کینه‌توزانه ناسیونالیسم قومی، افزایش تعداد دولت‌های کوچک و ضعیف، تهی شدن منابع به دست کشورهای صنعتی، افزایش اهمیت بازیگران غیر دولتی، ایدئولوژی‌های انقلابی، تکثیر سلاح‌های اتمی و رشد همکاری کشورهای در حال توسعه باعث به وجود آمدن کنش‌های متقابل و تأثیرات کونا کونی شده است.

در فصل چهارم تحت عنوان، سمت‌گیریها و نقش‌های ملی در سیاست خارجی به سه سمت‌گیری اساسی، یعنی انزواگرایی، عدم تعهد و ایجاد ائتلاف و تشکیل اتحاد اشاره می‌شود. این سه رویکرد راهبردهایی هستند که ایجاد تعهداتی را با دیگر دولت‌ها، یا امتناع از چنین تعهداتی را ایجاب می‌کند.

در فصل بعدی به جزء دیگر سیاست خارجی یعنی هدف‌هایی که حکومت‌ها می‌کوشند در خارج به آنها دست یابند پرداخته شده است. در این راستا به هدف‌های حیاتی، میان مدت و بلند مدت اشاره شده است. فصل ششم به اعمال سیاست خارجی تخصیص یافته و چگونگی اعمال نفوذ در روابط بین‌الملل توضیح داده شده است. در فصل هفتم تا دوازدهم به ابزارهای سیاست خارجی پرداخته می‌شود که مهم‌ترین آنها عبارتند از چانه‌زنی دیپلماتیک، تبلیغات، پاداش و اجبار اقتصادی، عملیات مخفیانه و...

در بخش چهارم که شامل سه فصل ۱۲، ۱۳ و ۱۴ است نویسنده تلاش می‌کند «چرایی» عمل و سیاست

کتاب حاضر، الهام بخش شکستن
حصارهای سخت و تنیده
ناشی از تمرکزگرایی در نظام آموزش و
پرورش و دادن مجال و
فرصت خلاقیت و
هنرنمایی به معلمان است.

در آغاز باید گفت مترجمان از برگزیدن عنوان اصلی کتاب برای برگردان فارسی آن عدول کرده و به جای آن عنوان «یادگیری مشارکتی» را برای کتاب انتخاب کرده‌اند. البته این شیوه در ترجمه‌های فارسی نامعمول نیست اما روی آوردن به عنوانی متفاوت با عنوان اصلی کتاب باید توجیه پذیر و منطقی باشد. از جمله دلایلی که این امر را توجیه پذیر می‌سازد نامأنوس بودن ترجمه عنوان اصلی کتاب برای خواننده فارسی زبان و یا تناسب بیشتر عنوان جدید برگزیده مترجمان با موضوع غالب در کتاب می‌تواند باشد. اما درباره کتاب حاضر باید گفت که مترجمان در انتخاب عنوان سلیقه لازم را به خرج نداده‌اند و عنوان «یادگیری مشارکتی» با محتوای کتاب در مجموع تناسبی ندارد و تنها می‌تواند مصداق اطلاق جزء بر کل باشد، چه در دو فصل اول کتاب در این باره سخن به میان آمده است. به نظر می‌رسد عناوینی همچون «راهنمای معلمان» یا «چگونه کار خود را در مدرسه آغاز کنیم» عناوین گویاتری برای محتوای کتاب باشند.

نکته دیگر آن که شایسته بود مترجمان و یا ناشر از بیان مشخصات کامل کتاب اصلی دریغ نمی‌کردند و سال انتشار، نام ناشر اصلی و احياناً نوبت چاپ یا ویرایش کتاب را نیز ذکر می‌نمودند تا علاقه‌مندان در صورت تمایل بتوانند به کتاب اصلی نیز مراجعه کنند و از میزان تازگی کتاب نیز مطلع گردند. این امر می‌تواند از سوی سیاستگذاران چاپ و نشر کتاب به ناشران توصیه شود تا همه در ترجمه کتاب‌های خارجی به این رویه عمل کنند و اطلاعات کافی را درباره منبع خارجی در اختیار خواننده قرار دهند.

به هر حال، کتاب «یادگیری مشارکتی» ترجمه کاری از نویسندگان و دست اندرکاران تعلیم و تربیت استرالیاست و مجموعه خوب و قابل استفاده‌ای را در اختیار معلمان به ویژه در مقطع ابتدایی قرار می‌دهد. این کتاب دارای چهار فصل است.

فصل اول برنامه درسی: برنامه‌ریزی برای ارضای نیازهای دانش آموزان
فصل دوم کلاس درس: راههایی برای کاهش تضاد و کشمکش

فصل سوم حل مشکلات فردی دانش آموزان
فصل چهارم جامعه، توسعه ارتباطات مدرسه و جامعه
فصل اول به برنامه ریزی درسی و در واقع تهیه و

تنظیم محتوای مطالب قابل ارائه در کلاس اختصاص دارد. همین جا باید متذکر شد که توصیه‌های این بخش عموماً با یک نظام آموزش و پرورش غیرمتمرکز همچون استرالیا سازگاری دارد و معلمان ایرانی که در انتخاب و تدوین محتوای دروس، تابع سیاست‌های متمرکز می‌باشند کمتر مجال استفاده و امکان کاربرد این توصیه‌ها را دارند. از جمله توصیه‌های این فصل در نظر گرفتن شرایط محیطی و نیز علایق دانش آموزان در تنظیم محتوای دروس و نیز دخالت دادن دانش آموزان در امر برنامه‌ریزی درسی است. همچنین به معلمان توصیه شده است تا از دانش آموزان سال‌های بالاتر در این مورد نیز کمک بگیرند.

فصل دوم بیشتر ناظر بر آیین کلاس داری و مدیریت کلاس است و به معلمان، راهنمایی‌ها و توصیه‌هایی در ارتباط با تزئین و رنگ‌آمیزی کلاس درس، طرز قرار گرفتن میز و صندلی دانش آموزان، تجهیزات و مواد کمک آموزشی و تنظیم و اجرای قوانین و مقررات مربوط به کلاس درس ارائه می‌دهد.

فصل سوم راهنمایی‌هایی را در خصوص مشکلات رفتاری و فردی دانش آموزان ارائه می‌دهد و کلیاتی از مطالب مربوط به مشاوره و راهنمایی را به طور بسیار موجز و مختصر و در عین حال کاربردی به معلمان عرضه می‌کند.

و بالاخره فصل چهارم به ارتباطات خانه و مدرسه اختصاص دارد. در این فصل با تأکید بر نقش خانواده در بهبود و پیشبرد یادگیری دانش آموزان رهنمودهایی را در جهت تقویت روابط معلمان و والدین ارائه می‌دهد.

از نظر ترجمه باید گفت که کاستی‌هایی در کتاب به چشم می‌خورد. در صفحه ۲۱ کتاب بیان شده است که نظم و ترتیب در کلاس باید «دعوت کننده» باشد. بدیهی است که این عبارت نامفهوم و نارساست و مقصود نویسندگان را به خواننده منتقل نمی‌کند. شاید مقصود آنها «برانگیزنده» یا نظیر آن بوده است.

در صفحه ۲۳ تحت عنوان «رفت و آمد آسان و ...» آمده است: «برای دستیابی به یک ساختمان مرکزی یا مکانی که فقط به مطالعه اختصاص داشته باشد برنامه‌ریزی نکنید.» نه ارتباط این جمله با جملات قبل و بعد آن روشن است و نه دقیقاً معلوم است نویسندگان از این جمله چه مقصودی داشته‌اند.

در صفحه ۲۵ نیز شاید عبارت «دانش آموزان مسن تر» چندان جالب نباشد و بتوان به جای آن عبارت «دانش آموزان رشیدتر» یا «با تجربه‌تر» قرار داد.

در صفحه ۲۸ کتاب آمده است «مطمئن باشید که برنامه‌ریزی کامل از برنامه‌ریزی ناقص بهتر است!» بدیهی است که این توضیح واضح است و بی‌نیاز از تأکید است مگر آن که فرض شود مترجمان به درستی در انتقال مقصود نویسندگان، کامیاب نبوده‌اند. در صفحه ۶۱ نیز اصطلاحات «خانواده‌ای تک والدینی، دو والدینی و مختلط» نیازمند توضیح و پاورقی برای خواننده فارسی زبان است. ضمناً به نظر می‌رسد عبارت خانواده «تک سرپرست» بر تک والدینی و خانواده معمولی بر خانواده دو والدینی ترجیح دارد.

برخی سهوهای ادبی نیز از دید مترجمان دور مانده است همچون «افراد مشهور و القاب آن (ص ۴۵) که القاب آنها» صحیح است.

با یک نگاه کلی به مجموعه کتاب حاضر، کوشش مترجمان در گزینش این کتاب خوب، روان و همه فهم و برگردان آن به جامعه ایرانی به ویژه دست اندرکاران تعلیم و تربیت، معلمان و مربیان در خور تقدیر است.

این کتاب، نوشته‌ای خواندنی و رغبت انگیز برای همه معلمان و مربیان به ویژه در مقطع ابتدایی است. خصوصاً آن که در بخش تنظیم و تدوین مقررات و قوانین کلاسی، شیوه‌ها و راهبردهای مناسبی را برای مشارکت دادن دانش آموزان در تهیه قوانین و ضوابط مدرسه و کلاس و تیر نظارت بر حسن اجرای آنها ارائه می‌کند و با گرایش‌های کنونی کشور در جهت تحقق بخشیدن به یک جامعه قانونمند و قانون‌گرا هم‌نویسی دارد.

همچنین این کتاب الهام بخش شکستن حصارهای سخت و تنیده ناشی از تمرکزگرایی در نظام آموزش و پرورش و دادن مجال و فرصت خلاقیت و هنرنمایی به معلمان در عرصه برنامه‌ریزی درسی و تدوین و تنظیم محتوای دروس، سازماندهی و تزئین کلاس بر اساس میل و سلیقه خود و تنظیم مقررات کلاس و مدرسه است. خواندن این کتاب را به همه معلمان توصیه می‌کنیم. □

۱) زیرا والدین کلمه‌ای است که بر تشبیه دلالت دارد و ترکیب آن با «تک» مقبول نیست.